

POL-30 Jacquelin Susanna

10.09.2008

Viite

UTP 18/2008 vp

Asia

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/EU:n tukitoimet YK:n päätöslauselman 1816 toimeenpanon tukemiseksi / Merirosvouden vastainen toiminta Somalian rannikkovesillä

Ohessa toimitetaan eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle perustuslain 97§ mukaisesti muistio, joka käsittelee EU:n tukitoimia YK:n päätöslauselman 1816 toimeenpanon tukemiseksi.

Eurooppakirjeenvaihtajan sijainen

Markku Lampinen

UTP 18/2008 vp**EU:n tukitoimet YK:n päätöslauselman 1816 toimeenpanon tukemiseksi / Merirosvouden vastainen toiminta Somalian rannikkovesillä**

Somalian tilanne jatkuu erittäin vaikeana. Maan väliaikaishallituksen (Transitional Federal Government eli TFG) ja neuvotteluihin halukkaiden opposition edustajien kesken päästiin YK:n pääsihteerin erityisedustajan Ahmedou Ould-Abdallahin tuella kesäkuussa 2008 sopuun Djiboutin sopimuksesta, joka allekirjoitettiin virallisesti 19.8.2008. Osapuolten on määrä lopettaa väkivaltaisuuudet 90 päivän testijakson ajaksi kuukauden sisällä sopimuksen voimaantulusta. Sopimus vastaa myös opposition pitkäaikaiseen vaatimukseen asettamalla etiopialaisten joukkojen maasta poistumiselle 120 päivän aikarajan sopimuksen allekirjoittamisesta. Etiopialaisjoukkojen vetäytyminen on kuitenkin ehdollistettu riittävien YK:n valtuuttamien joukkojen läsnäoloon, ja ehdon täytyminen näyttää epätodennäköiseltä. Mogadishun alueella toimiva Afrikan unionin (AU) AMISOM-operaatio ei ole saanut oloja vakautettua. Operaation tämänhetkinen vahvuus on n. 2600 sotilasta, eli vajaa kolmannes tavoitevahvuudesta (8000). YK jatkoi elokuussa 2008 operaation mandaattia puolella vuodella.

Djiboutin prosessista huolimatta turvallisuustilanne Etelä- ja Keski-Somaliassa sekä erityisesti Mogadishun alueella on erittäin vaikea. Väliaikaishallituksen armeijan ja sitä tukevien etiopialaisten joukkojen sekä islamistikapinallisten väliset yhteenotot ovat jatkuneet. Islamistimilitantteja edustavaa Al-Shabab -järjestöä pidetään syyllisenä moniin iskuihin. Järjestön edustajat eivät osallistuneet Djiboutin neuvotteluihin, ja radikalisoituneen ryhmän saaminen mukaan rauhanprosessiin on vaikeaa. Myös klaanien väliset taistelut, sotaherrojen toiminta ja yleinen rikollisuus heikentävät turvallisuutta. Kaikki konfliktien osapuolet ovat syyllistyneet ihmisoikeusloukkauksiin.

YK:n turvallisuusneuvoston asettamasta asevientikiellosta huolimatta Somaliaan virtaa huomattavan paljon laittomia aseita. YK:n asiantuntijaryhmän mukaan useat hallitukset ja yksityishenkilöt sekä myös osa AU:n rauhanturvajoukoista ja Somalian väliaikaishallituksesta ovat sekaantuneet laittomaan asekauppaan. Tämä muodostaa potentiaalisen uhan koko Afrikan sarven turvallisuustilanteelle.

Somalian humanitaarista tilannetta pidetään yhtenä maailman pahimmista. Vuoden 2008 ensimmäisen puoliskon aikana hätäapua tarvitsevien määrän arvioidaan nousseen 1,83 miljoonasta 3,25 miljoonaan, eli yli 40 prosenttiin koko väestöstä. YK:n turvallisuusneuvosto ilmaisi kesäkuussa 2008 huolensa Somalian rannikolla lisääntyneestä merirosvoudesta, joka vaikeuttaa humanitaarisen avun toimittamista. Maailman ruokaohjelman (WFP) humanitaarisesta avusta 80 prosenttia toimitetaan Somaliaan meriteitse. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1816 kannustaa jäsenmaita tukemaan merirosvouden vastaista toimintaa yhteistyössä Somalian väliaikaishallituksen kanssa.

EU:n tukitoimet YK:n päätöslauselman 1816 toimeenpanemiseksi

EU on Somalian suurin yksittäinen tukija. EU:n kehitysrahaston puitteissa Somalian tukemiseen on varattu yli 200 miljoonaa euroa vuosille 2008 - 2013. Keskeisiä yhteistyöalueita ovat hallinnon, turvallisuuden ja koulutuksen edistäminen sekä maaseutukehityksen tukeminen. Vuoden 2008 aikana Euroopan komissio on myöntänyt Somaliaan 27 miljoonaa euroa humanitaarista apua.

EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) alalla valmisteilla olevat tukitoimet YK:n päätöslauselman 1816 toimeenpanemiseksi etenevät kahdella raiteella. Syyskuun neuvoston on määrä hyväksyä toimeenpanosuunnitelma ja yhteinen toiminta EU-tason koordinaatiomekanismin perustamiseksi helpottamaan jäsenmaiden kahdenvälisiä tukitoimia alueella. Käytännössä tämä tarkoittaa EU:n sotilasesikunnan yhteyteen perustettavaa nelihenkistä koordinaatiosolua, joka toimii läheisessä yhteistyössä WFP:n ja muiden alueella aktiivisten toimijoiden kanssa tukitoiminnan koordinoinnin tehostamiseksi. Varsinaiset tukitoimet, kuten humanitaaristen merikuljetusten saattaminen, säilyvät jäsenmaiden kansallisella vastuulla.

Tavoitteena on, että koordinaatiomekanismin pohjalta käynnistyvä toiminta johtaisi myöhemmin pienimuotoisen ETPP-merioperaation käynnistämiseen. YK:n päätöslauselmaan 1816 pohjautuvan operaation tavoitteena olisi suojella etenkin WFP:n merikuljetuksia Somaliaan sekä luoda läsnäolon ja valvonnan kautta pelotevaikutus merirosvouden vähentämiseksi. Operaatio koostuisi muutamasta sotilasaluksesta henkilöstöineen sekä tarvittavasta ilmavalvontakyvystä. Operaation perusperiaatteet (ns. kriisinhallintakonsepti) hyväksyttiin neuvoston kirjallisella menettelyllä 31.7.2008. EU:n poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea hyväksyi syyskuun alussa operaatiota koskevan sotilaallis-strategisen suunnitteluasiakirjan. Ennen operatiivisen suunnittelun käynnistämistä asiakirjaa tullaan vielä täydentämään alueelle toteutettavan tiedonkeruun pohjalta. Tavoitteena on, että operaatiota koskeva yhteinen toiminta hyväksyttäisiin syyskuun loppuun mennessä ja että päätös operaation käynnistämisestä voitaisiin tehdä joulukuussa 2008.

EU-keskusteluissa on korostettu tarvetta varmistaa EU:n tukitoimien koordinaatio muiden toimijoiden kanssa. Relevantteihin toimijoihin kuuluu mm. tällä hetkellä Kanadan johtama monikansallinen koalitio (Combined Task Force 150), joka valvoo merenkulkua alueella osana terrorismin vastaista taistelua. Kanadan lisäksi koalition toiminnassa ovat tällä hetkellä mukana Tanska, Ranska, Saksa, Pakistan, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Keskusteluissa on myös painotettu, että merirosvo-ongelman kestävä ratkaisu edellyttää rauhan, vakauden ja oikeusvaltiokehityksen edistymistä Somaliassa. Maassa ei ole ollut toimivaa keskushallintoa vuoden 1991 jälkeen eikä siten toimivaa viranomaishallintoa, joka kykenisi puuttumaan merirosvouden- ja muihin turvallisuusongelmiin.

Suomi on tukenut EU:n aktiivista roolia Somalian vakauden ja oikeusvaltiokehityksen edistämisessä ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1816 toimeenpanossa. Humanitaaristen merikuljetusten esteetön pääsy Somaliaan on tärkeää vakavan humanitaarisen kriisin välttämiseksi. Tilanteen helpottamiseksi on toimittava nopeasti. Valittu lähestymistapa - pienemmän jäsenmaajoukon tukitoiminta ja EU-tason koordinaatiomekanismin perustaminen - on tässä tilanteessa perusteltu. Suomella ei ole soveltuvia voimavaroja tukitoimintaan osallistumiseen. Koordinaatiomekanismista aiheutuvien yhteisten kulujen (Athena-mekanismi) viitesummaksi on arvioitu 60 000 euroa. Suomen osuus tästä on noin 900 euroa.

Suomi on suhtautunut myönteisesti myös valmisteilla olevaan pienimuotoiseen ETPP-merioperaatioon. Suomi on valmis osallistumaan mahdollisen operaation yhteisiin kuluihin, mutta ei muuten osallistu operaatioon. Mahdollisen ETPP-operaation yhteisten kulujen suuruus selviää suunnittelun edetessä.

Suomi antoi Somaliaan humanitaarista apua 2007 yhteensä 3,5 miljoonaa euroa ja tuki Somaliaa kansalaisjärjestöjen kautta noin miljoonalla eurolla. Vuonna 2008 humanitaarista apua on myönnetty tähän mennessä 2,3 miljoonaa euroa.